

En anekdote fra 2. verdenskrig i Gjerdrum.

De riktig store hendelsene under 2. verdenskrig foregikk ikke i Gjerdrum. -Men også her hos oss er det mulig å finne fram til episoder og historier fra krigsårene.

En gang i uka møtes historielagets arkivgruppe på kulturhuset et par timer og jobber med registrering og arkivering av skriftlig materiale, bilder osv. fra Gjerdrum. På vårt første møte etter sommerferien åpnet jeg en boks med noen bøker som var blitt innlevert. Alle bøkene viste seg å være det vi kan kalle Nazi-litteratur utgitt under krigen. Bøkene i seg sjøl er ikke så interessante for vårt arkiv. Å arkivere slikt er noe Nasjonalbiblioteket tar seg av. Men så viste det seg at det var blitt skrevet noe med penn på blanke sider fremst i bøkene.

Oskar Brennhagen (1899-1979) fra Romedal kom til Tori skole som lærer i 1926 etter først å ha virket i Solør. Han var utdanna ved Oslo Lærerskole og Norges Lærerhøgskole i Trondheim. Brennhagen ble også klokker ved Heni kirke. Han fulgte med over til sentralskolen i 1958 og ble der til 1961, da han ble styrer ved Østgård skole i Nes. 1)

Da NS i februar 1942 påla lærerne å melde seg inn i det nystartede Norsk Lærersamband, førte dette som vi veit til massive protester fra lærerne. De ville ikke akseptere et pålegg om å bidra til å spre Nasjonal Samlings ideologi. Over 10.000 lærere sendte i brev form inn følgende parole til myndighetene: *«Jeg finner ikke å kunne medvirke til en oppdragelse av Norges ungdom etter de linjer som er satt opp for NS' ungdomstjeneste, da dette strider mot min samvittighet. Da et medlemskap i Norges lærersamband etter landslederens uttalelser blant annet pålegger meg forpliktelse til en slik oppdragelse, og det dessuten stiller andre krav som strider mot mine tilsetningsvilkår, finner jeg å burde meddele at jeg ikke kan betrakte meg som medlem av lærersambandet.»* Sjøl ikke utestengelse, arrestasjoner og tvangsarbeid for mange fikk flertallet av lærere til å vike. Dermed måtte NS-styret slå retrett.

I Gjerdrum var det bare èn av lærerne (Sigrid Bjørnsen) som meldte seg inn i Norsk Lærersamband. Lærer Sigurd Oreholtet ved Høyenhallskolen var av dem som ble sendt på tvangsarbeid. De øvrige fortsatte etter at tumultene la seg å undervise på samme måte som tidligere.

På tross av protestene fra lærerne ble de likevel utsatt for NS-styrets propaganda. Det er i denne sammenhengen vi må se bøkene som er blitt levert til vårt arkiv. Det er lærer Oskar Brennhagen som har mottatt dem på Tori-skolen. Som den korrekte mannen han var, har han i hver bok kvittert med dato og signatur for at de er mottatt til skoleboksamlingen. Han oppgir avsenderen. Det er Kultur- og folkeopplysningsdepartementet.

Kultur- og folkeopplysningsdepartementet ble opprettet i september 1940 med Gudbrand Lunde og seinere Rolf Jørgen Fuglesang som statsråder. Departementet hadde en egen propagandaavdeling som skulle bidra til nazifisering av befolkningen. Slikt materiell ble også sendt skolene. Departementet ble nedlagt da krigen var over. 2)

Nedenfor ligger en kopi av den blanke boksida fra en av bøkene, og der Oskar Brennhagen har gjort sine notater. Det er ingen hvilken som helst bok heller. Boka er Adolf Hitlers «Mein Kampf» trykt på norsk. Skolen har som vi ser mottatt to eksemplarer av boka den 1. juli 1942. Brennhagen kaller dem bind I og bind II. Men legg merke til notatet nede til venstre. Der står det: *«NB! Bind II brent under høytidelig prosesjon etter frigjøringa den 17. mai 1945. O. Brennhagen.»* Å brenne boka var sikkert en deilig følelse for de som deltok!

Det andre eksemplaret av boka tok Brennhagen altså vare på, og dette gjør at vi som ikke levde den gangen kan vite at denne symbolske brenningen faktisk skjedde.....

1) Sitert fra manus til Gjerdrums nye bygdebok H. Kongsrud.

2) Store norske leksikon

Fra Kunner Thunesens forlag mottatt
bøker og på anmodning sendt følgende
kwittering:

Folkeboksamlingens ekspedisjon
Trubbeft. 2-4, Oslo.

Tori skoleboksamling
i Gjerdrum, Akershus fylke
har idag mottatt fra Kultur- og
Folkeopplysningsdepartementet

2 eksemplarer av:

forfatterens navn: Adolf Hitler

bokens tittel: Min kamp (bind I og II)

NB! Gjerdrum den 17-45
Bind II beent under
høytidelig prosessjon
etter frigjøringa
den 17. mai 1945. O. Bennebogen
bibliotekar